EL POU de la gallina
Revista manresana d'informació i opinió

Cultura | Jordi Estrada | Actualitzat el 04/01/2015 a les 00:00

La cultura vista pels premis Bages de Cultura

REPORTATGE. Coincidint amb el lliurament del 32Ã¨ Premi Bages de Cultura a l'historiador i matemÃ tic surienc Albert FÃ brega, hem preguntat a disset dels premiats anteriorment quÃ¨ opinen sobre l'estat actual de la cultura catalana.
Els premis Bages de Cultura van ser instaurats el 1983 a iniciativa de la junta de la delegació de Manresa d'Òmnium Cultural. Van néixer, segons el targetó que anuncia la primera edició del premi, amb la finalitat de "posar de relleu cada any l'obra o l'actuació d'una persona o d'un grup de persones que s'hagin destacat pel seu treball a favor de la cultura en un sentit ampli i que ho hagin fet des d'una posició de catalanitat indiscutible, amb autèntic arrelament comarcal i amb una perspectiva de cultura oberta i integradora". I tot seguit aclaria que "no s'ha proposat instituir un premi adreçat únicament a aquells que treballen en el camp lingüístic o literari, sinó que vol considerar també tots els altres camps, artístic, tècnic, científic, pedagògic, cultura popular, etc.".

En la primera edició, la celebració de la qual tingué lloc el 17 de juny de 1983, el jurat format per Joan Badia, Lluís Calderer, Teresa Just, Ramon Llatjós i Josep Torra va atorgar el premi a Josep Calmet, mestre i professor de català, que havia exercit el seu mestratge en el camp de la llengua i la cultura catalanes durant els anys difícils del franquisme.

Després d'ell en vindrien trenta més fins que, enguany, el premi ha estat concedit al surienc Albert Fàbrega. En la llarga llista de premiats hi ha hagut personalitats de l'àmbit filològic i literari: Josep Ruaix, Lluís Calderer i Josep M. Tomàs Cabot; de l'activisme social: Josep Junyent i Pere Casaldàliga; del món artístic: Manel Camp, Joan Vilanova, Joan Descals, Josep Vila Closes, Francesc Vila, Marcel Gros, Mireia Pintó, Pilar Parcerisas; de l'àmbit humanístic i científic: Xavier Sitjes, Ramon López de Mántaras, Josep M. Mata, Jacint Corbella, Lluís Sala Molins, Joan Vilà i Valentí, Josep M. Gasol, Salvador Reguant, Joaquim Aloy, Josep Alabern, Lluís Guerrero, Pere-Joan Cardona, Albert Fàbrega; de l'activisme cultural: Llorenç Planes i Joan Morros; de l'àmbit educatiu i didàctic: Ramon Barlam i Montserrat Torra; i del món de l'esport: Josep Guardiola.

Un premi inesperat

Si l'obtenció d'un premi sempre és una sorpresa, en el cas dels premis Bages de Cultura la sorpresa encara és més inesperada pel fet que els guardonats resulten premiats sense haver-s'hi presentat. És el jurat, format pels expresidents d'Òmnium Bages i altres personalitats del món cultural de Manresa i la comarca, qui proposa noms, debat i tria.

Per a un jovenàs Manel Camp, la concessió del premi va significar a més a més "una gran empenta, just en el moment que començava la meva trajectòria en solitari". El doctor Gasol, que havia rebut la Creu de Sant Jordi feia poc, opina que "als premis no s'hi han de buscar honors, sinó agrair-los". Això mateix va fer Ramon Barlam, sorprès perquè el 1996 "això de les noves tecnologies era un tema emergent". Ho era tant que "l'escola de primària de Callús va ser la primera escola de tot l'Estat a disposar d'una pàgina web". Altres enquestats, com Josep Ruaix, consideren que el premi va ser "un aval a la feina feta". Segons Calderer, més que un premi se n'hauria de dir un reconeixement. A Joaquim Aloy, l'elecció li va produir "perplexitat, incomoditat i agraïment". Incomoditat per dubtar de ser-ne prou mereixedor. Pere-Joan Cardona, del mateix parer, parla d'orgull, goig i una sobtada sensació de responsabilitat. L'enginyer Josep Alabern veu el premi "com una manera de superar la barrera tradicional entre cultura tècnica i cultura humanística".

Manel Camp, Joan Descals, el doctor Lluís Guerrero i Joan Morros

Canvis culturals

Preguntats sobre quins canvis culturals destacarien d'aquests darrers anys, Sitjes i Gasol remarquen la pèrdua de vigor del món associatiu, tan viu en altres èpoques. Entre altres causes, assenyalen l'existència "d' altres camins per distreure's i culturitzar-se", el fet que l'administració hagi assumit tasques que abans desenvolupaven les entitats i "una certa passivitat de la gent". "Deu ser, d'altra banda, que la normalitat engresca poc", afegeix Sitjes.

Un dels camins a què al·ludia Gasol és, segons Joan Descals, el de les noves tecnologies, "que han revolucionat l'espai i els temps de la cultura". Sosté que "la fan més assequible, per bé que el contacte directe amb la cultura mai no pot ser substituït per les màquines". I Subratlla que "l'experiència personal és intransferible, de manera que si oblidem això correm el perill de convertir-nos en màquines nosaltres mateixos i tornar-nos encara més solitaris". Per Pere-Joan Cardona, "les xarxes virtuals donen una llibertat increïble, ja que permeten accedir a continguts de tota mena i alhora possibiliten una llibertat d'expressió sense límits". En el cas dels més joves, Cardona considera indispensable "inculcar-los el sentit crític i la capacitat d'expressió per poder aprofitar, crear i rebatre tota mena d'informacions que es troben a la xarxa". En opinió d'Albert Fàbrega, "l'eclosió d'internet ha democratitzat l'accés a la cultura universal" i ha comportat "un auge del turisme cultural". Tot i reconèixer la dimensió culturitzadora d'internet, Josep Alabern fa notar que el valor predominant és el lúdic i que "la cultura de tipus vertical, vinculada als mitjans de comunicació de masses, ha estat desplaçada per una cultura horitzontal multimèdia".

Pel que fa a l'àmbit de les arts, Manel Camp aplaudeix la implantació dels estudis superiors de música de jazz i música moderna, però lamenta la desaparició de nombrosos locals i sales de recitals i concerts. "En un cert sentit", es plany Camp, "ha triomfat la música enregistrada enfront de la música interpretada en directe". Per la seva banda, Mireia Pintó reclama una llei del mecenatge, que encara continua pendent, i Marcel Gros denuncia que, per a l'administració pública, "la cultura és vista com una despesa i no com una inversió". Després de constatar que "tenim els contenidors adequats per fer política cultural i bons professionals per fer-los rutllar", diu el dinamitzador cultural Joan Morros, "no s'ha sabut o no s'ha volgut fomentar la implicació de la gent en els processos culturals". I denuncia la complexitat burocràtica necessària per organitzar qualsevol activitat cultural d'una certa envergadura: permisos, llicència, taxes, impostos, assegurances, plans d'emergència d'autoprotecció, aplicacions informàtiques..., "cosa que afecta tant les entitats com les empreses culturals i les pròpies àrees de cultura dels ajuntaments".

La mezzosoprano Mireia Pintó, el pallaso Marcelo Gros, Joquim Aloy i l'investigador Pere-Joan Cardona

Quant al mercat editorial, Lluís Calderer celebra l'aparició "d'un bon grapat de petites noves editorials, lligades al territori i gestionades amb bons criteris i rigor." I fa l'anàlisi següent: "La centralització i la concentració de les editorials grans ha comportat una absorció castradora per part de grups editorials molt potents, amb conseqüències gravíssimes per a la cultura del país, ja que en l'absorció s'ha perdut el control sobre els drets d'obres clàssiques catalanes, ara introbables i sense voluntat de ser reeditades pels nous propietaris dels drets". Per sort, assenyala Josep Ruaix, el coneixement i l'ús del català gaudeix de bona salut "malgrat els inconvenients de tanta immigració, la globalització i la llei Wert".

Des de l'àmbit educatiu, Ramon Barlam és crític amb el projecte 1X1, que va implicar la substitució dels llibres de text pels ordinadors: "Tecnològicament hem avançat molt, però no hem aconseguit fer encaixar les noves tecnologies a l'aula. Es van voler integrar els ordinadors a l'aula sobre un model educatiu del segle XX." Un model que, a parer de Montserrat Torra, cal anar adaptant a l'evolució social, "que aquests darrers anys ha estat molt notable i ràpida, d'aquí que l'adaptació no hagi estat fàcil". Amb tot, posa de relleu els canvis metodològics relacionats amb l'ensenyament competencial, la mediació com a via per a la resolució de conflictes, el treball cooperatiu, l'establiment de noves eines i recursos a l'entorn de les tecnologies de l'aprenentatge.

La cultura no està en crisi

És evident que, com diu Sitjes, "en temps de crisi, minven les subvencions i passen per davant altres prioritats". En això coincideixen tots els enquestats. Per dir-ho a la manera de Ruaix, "primum vivere, deinde philosophari". És a dir, primer subsistir i després filosofar. "La cultura no està crisi!", exclama Aloy, "però sí que la crisi ha afectat de ple la cultura" I com no l'ha d'afectar si, a més a més, "el govern apuja l'IVA al 21 per cent, en un gest de menyspreu, ignorància i tantsemenfotisme". Pel que fa a la recuperació de la memòria històrica, àmbit en què Aloy centra l'activitat com a historiador, "amb els darrers canvis de govern, a l'Estat i a Catalunya, han desaparegut --en el primer cas-- i reduït molt --en el segon-- les ajudes al desenvolupament de projectes i programes impulsats per les associacions de memòria històrica".

Si bé és veritat, com apunta Calderer, que la crisi "només incideix en l'aspecte econòmic", no és menys cert el que afirma Descals: "Les crisis econòmiques solen propiciar un arraconament del fet cultural". I adverteix que el conreu de la sensibilitat artística i cultural reclama una determinada atmosfera, sense la qual "els valors espirituals d'un poble poden debilitar-se i posar en risc la persistència d'una societat culta, civilitzada i culta". És evident, com observa Morros, que la crisi econòmica limita l'oferta cultural: "La situació es complica encara més si tenim en compte la pèrdua del poder adquisitiu de la gent, sigui per la precarietat dels sous o bé l'atur". La cultura pot no estar en crisi, "perquè la capacitat creativa de l'espècie humana és imparable", diu Cardona, "però altra cosa és el dirigisme oficialista, l'intent de precarització i d'anorreament de la cultura entre els segments més populars". Per Alabern, la crisi econòmica és la part més visible d'una crisi de valors més profunda, que tanmateix "afavoreix l'aparició de nous corrents culturals", opinió que Cardona subscriu: "Ben segur que d'aquesta crisi en sortirà una nova manera de fer cultura". Guerrero es refereix a la cultura com a "la germana pobra de l'administració" i Pintó parla d'una crisi també política, de valors i d'educació. El risc més gran, apunta Cardona, és que amb la crisi com a pretext "segrestin l'educació i el sentit crític dels nostres fills".

A causa de la manca de recursos, l'administració ha desatès el patrimoni, que ha quedat molt desprotegit, malgrat "unes quantes intervencions d'emergència per mitjà d'actuacions mixtes, públiques i privades". "Per sort", sospira Gros, "la il·lusió i la imaginació sovint supleixen la manca de recursos". En el cas de les produccions petites, el Verkami s'ha demostrat com un recurs alternatiu, tímidament esperançador. Segons Guerrero caldria, a més a més, que el teixit associatiu entomés novament, per mitjà de socis i voluntaris, la defensa del fet cultural", cosa ben difícil ara com ara en què les entitats "just si fan la viu-viu", remarca Gasol. La gran sort, diu Camp, és que "tenim més creadors que mai" i afegeix: "El que està en crisi és el sistema. La crisi ens ha d'obligar a reflexionar i a replantejar-nos moltes coses."

Coses per fer

En primer lloc caldria, en opinió de Marcel Gros, declarar la cultura com a bé bàsic i inculcar la sensibilitat artística i el desenvolupament de la curiositat cultural a les escoles. Unes escoles per al millorament de les quals, segons Torra, s'hauria de fomentar la participació dels docents i cercar-ne la complicitat i el compromís. En la mateixa línia, Barlam proposa fusionar Cultura i Ensenyament: "Seguint el consell de Milton Chen, el factòtum de la Xarxa Edutopia, prioritzaria Salut i Educació, amb el benentès que també hi inclouria la Cultura". I potenciaria l'ús de les noves tecnologies: "Com més domini es té de les tecnologies, més possibilitats hi ha d'accedir al coneixement i la cultura". Calderer considera clau la bona formació dels docents: "Preparats per impartir coneixements, n'hi ha molts que no disposen d'una formació específica per ensenyar" . Dit d'una altra manera: "Avui dia tothom serveix per fer de mestre". El punt de vista de Cardona és coincident amb els anteriors: "Faria per manera que la carrera de mestre fos la més prestigiosa i desitjada pels estudiants de batxillerat". Com? Cardona proposa fer com a Finlàndia, en què per estudiar de mestre s'exigeixen els expedients acadèmics millors. Quant a l'accés a la Universitat,

Cardona tindria en compte, a més a més de l'expedient acadèmic, l'experiència vocacional. Així, per dedicar-se a la medicina, l'estudiant "hauria de poder acreditar un any de treball social al Tercer Món" i per exercir de mestre, "haver participat prèviament en algun tipus de treball social".

Albert Fàbrega, Ramon Barlam, Lluís Calderer i Josep M. Gasol

Tots coincideixen a multiplicar el pressupost de Cultura (actualment, per sota de l'1 per cent) i reduir l'IVA al 4%. Proposen, a més, revisar la política de subvencions --"tot defugint les polítiques culturals d'aparador", subratlla Alabern--, fomentar el mecenatge i estendre els cànons i les ajudes al món del cinema a les altres arts. També consideren que caldria afavorir la distribució de les pel·lícules en versió original i internacionalitzar la cultura catalana mitjançant la difusió de l'obra dels nostres artistes a l'estranger, la qual cosa passaria per organitzar més exposicions, concerts i propiciar les traduccions d'autors catalans a altres llengües...

Per a Aloy, no hi hauria com crear un pacte cultural ampli amb objectius, pressupostos i calendari, i territorialitzar les institucions culturals nacionals: " Cal treballar per un autèntic equilibri territorial, amb una xarxa potent de centres irradiadors de cultura". I cal, sempre i en tots els casos, "ser clars i explicar bé a la gent quina política cultural fem", puntualitza Fàbrega.

Independència i cultura

Si Catalunya disposés d' autogovern, el fet de gestionar la cultura des de la proximitat permetria, segons Morros, dissenyar una política menys centralista i més participativa, amb una interacció més directa i immediata entre totes les parts i el conjunt del territori. Això faria, en opinió de Torra, que "tothom se sentís més responsable". La dependència actual del govern de l'Estat comporta, per a Guerrero, "que l'evolució de la nostra cultura també depengui constantment dels canvis polítics del govern de Madrid", un govern i un estat que Aloy qualifica d'hostils a la cultura i la llengua catalanes. Per garantir-ne la protecció i assegurar la pervivència de la llengua, Ruaix proposa l'existència, com a mínim "d'un sistema federal o confederal, capaç de blindar les competències culturals".

Amb l'autogovern "tindríem l'oportunitat de fer net", diu Pintó, i repensar una manera nova de fer cultura, on siguin prioritaris valors com la tolerància, la solidaritat, la llibertat i l'esperit crític. "És d'esperar", suggereix Barlam, "que amb la mentalitat oberta, tolerant i creativa dels catalans serem capaços de construir una cultura equivalent". "Més autònoma i més sòlida", afegeix Tomàs Cabot, inspirada en aquella màxima de René Dubois, que Cardona esmenta a tall de lema: "Actua localment i pensa globalment".

Durant el procés del 9N, Calderer ha trobat a faltar més implicació per part de la gent de la cultura: "Hi ha hagut debats relacionats amb l'economia, les pensions, etc., però no pas sobre cultura". I es pregunta: "Potser és perquè en un moment tan transcendental com aquest la cultura no és percebuda com una qüestió prioritària?".

Premis rebutjats

En un reportatge sobre premis i cultura, és inevitable referir-se a les renúncies recents dels premis de música i de fotografia del Ministeri de Cultura, atorgats a Jordi Savall i a Colita. Ambdós van fer constar, en les seves respostes, la discrepància amb la política cultural del govern del PP.

La majoria dels premis Bages enquestats o entrevistats comparteix les motivacions expressades pels dos artistes, que consideren elogiables, exemplars, coherents i d'una gran honestedat. Gros entén que "és una manera de mostrar el desacord amb les polítiques culturals del govern". Per Torra, "no podien fer altra cosa davant l'actitud i les polítiques del ministre". Una actitud i un premi que Guerrero titlla d'hipocresia ministerial: "Mentre amb una mà no paren de posar traves a la

Cultura, amb l'altra pretenen fer-li tots els honors". Ruaix ho veu com un gest encomiable "perquè constitueix una renúncia a uns avantatges personals a canvi d'una sensibilització de l'estat en els temes culturals" i Tomàs Cabot remarca que "la renúncia té plena justificació quan es considera que el premi és provinent de jurats hipòcrites o provocadors de conflictes". "Amb el seu gest", diu Morros, "obren els ulls a alguns ciutadans de l'estat perquè prenguin consciència que el govern del PP està actuant contra la cultura".

Calderer qualifica aquests premis "d'operacions de tapabruts" i recorda que, a més de Savall i Colita, també han refusat premis ministerials el compositor Josep Soler i Joan Vinyoli, l'any 1976, que en ser-li concedit el Premio Nacional de Poesía va declinar rebre'l amb aquestes paraules: "La meva nació és Catalunya i com a català no puc acceptar un guardó amb el qual no tinc res a veure. No puc aportar més confusió al confusionisme que està ja de per si present a Catalunya".

Dos dels premiats més veterans: Xavier Sitges i Josep Tomàs Cabot

ELS ENQUESTATS i LES SEVES OCUPACIONS ACTUALS

Manel Camp, 1984
Jubilat com a professor de l'Esmuc, continua treballant en la composició i la interpretació.

Xavier Sitjes, 1986
Acaba de publicar l'estudi *Castells i torres medievals del Bages* (premi Antoni Esteve, 2013)

Josep Maria Gasol, 1995
Està revisant el segon volum de les memòries, que es titularà *Roda el món i torna al Born (1948-1961)*

Ramon Barlam, 1996
Professor de l'IES Cal Gravat, participa també en la realització de projectes relacionats amb les noves tecnologies.

Montserrat Torra, 1997
Treballa al CESIRE (Centre de Suport a la Innovació i la Recerca Educativa), en l'àmbit de les matemàtiques (CREAMAT).

Josep Ruaix, 1998
Està revisant, per encàrrec de la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans, la *Gramàtica de la llengua catalana*

Joan Descals, 2000
Dibuixa, llegeix, escriu i viatja.

Marcel Gros, 2001
Crea, dirigeix, produeix i interpreta espectacles teatrals.

Josep Tomàs Cabot, 2006
Prepara l'edició d'un recull d'articles publicats a *Regió7* entre els anys 1999 i 2010, que es titularà *Retorn a Manresa* .

Joaquim Aloy, 2007
Gestor cultural de l'Oficina de Difusió Artística de la Diputació de Barcelona, presideix l'Associació Memòria i Història de Manresa.

Josep Alabern, 2008
Director d'Aigües de Manresa, presideix l'Associació del Museu de la Ciència, la Tècnica i Arqueologia Industrial de Catalunya.

Lluís Guerrero, 2009
Cirurgià cardiovascular, participa activament en diverses entitats i realitza estudis d'investigació en l'àmbit de l'antropologia i la paleopatologia.

Lluís Calderer, 2010
Actualment imparteix un curs sobre la poesia de Joan Vinyoli. Fa conferències, escriu articles, llegeix i viatja. Acaba de tornar de passar uns dies a Nàpols.

Mireia Pintó, 2011
Professora de cant i lied a l'Esmuc, dirigeix el Festival Internacional de Clàssica de Sant Fruitós de Bages i actua, com a mezzosoprano, arreu del món.

Pere-Joan Cardona, 2012
Dirigeix la Unitat de Tuberculosi Experimental de l'Institut Germans Trias i Pujol de Badalona i la *spin-off* Manresana de Micobacteriologia, a més de conrear l'aquarel·la i l'activisme pel dret a decidir.

Joan Morros, 2013
Continua participant activament en el cicle formatiu d'Animació Sociocultural, el Kursaal, els Amics del Teatre Conservatori; assisteix a jornades, presenta ponències i col·labora amb Justícia i Pau en la preparació d'un projecte per al centre penitenciari dels Lledoners.

Albert Fàbrega, 2014
Alhora que es dedica a la recuperació de forns i pedreres a les Guixeres de Súria, continua treballant en "un projecte de llarg recorregut", la Història de Súria.